CZU: 341.217(4):352(478)
DOI https://doi.org/10.59295/eciee26.12

EUROPENIZAREA ADMINISTRAȚIEI PUBLICE LOCALE: DIMENSIUNI CONCEPTUALE ȘI IMPLICAȚII PRACTICE[18]

Olesea MOISEEV[19]
https://orcid.org/0009-0007-4797-3423

Recenzent: Tatiana Spătaru, doctor habilitat în sociologie, cercetător științific principal, Universitatea de Stat din Moldova, spataru_tatiana@mail

Rezumat: *Europenizarea administrației publice locale reprezintă factorul esențial al modernizării și consolidării guvernanței participative, cu impact direct asupra calității serviciilor publice și a dezvoltării comunităților locale. Studiul are scopul de a analiza procesul de europenizare a administrației publice locale din perspectiva transformărilor instituționale, normative și funcționale, precum și evaluarea impactului acestea asupra capacității administrative și a participării cetățenilor la procesul decizional. Suportul teoretico-metodologic al cercetării se fundamentează pe abordările contemporane ale europenizării domeniului administrației publice, guvernanței participative și teoria deciziei, strategii, acte, hotărâri care reglementează activitatea autorităților publice locale. Metodele de cercetare, precum analiza documentară și sinteza conceptuală au servit la evidențierea principalelor tendințe ale europenizării și implicațiile practice în domeniu. Datele colectate prin metoda interviului și a focus grupului au folosit la cunoașterea realităților comunităților locale în contextul reformei APL. Utilitatea practică a studiului constă în formularea unor recomandări pentru factorii decizionali și funcționarii publici locali,*

18 Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 **Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice**, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

19 Doctorandă, cercetător științific stagiar, Universitatea de Stat din Moldova, olesea.moiseev@usm.md

în vederea optimizării proceselor administrative, alinierii la standardele europene și consolidării capacității instituționale, contribuind la mobilizarea locuitorilor de a se implica la luarea deciziilor pentru dezvoltarea durabilă a comunităților locale.

Cuvinte cheie: europenizare, administrație publică locală, modernizare, cetățeni, standarde europene, buna guvernare, practici participative.

EUROPEANIZATION OF LOCAL PUBLIC ADMINISTRATION: CONCEPTUAL DIMENSIONS AND PRACTICAL IMPLICATIONS

Abstract: *The Europeanization of local public administration represents a fundamental factor in modernization and the consolidation of participatory governance, with a direct impact on the quality of public services and the development of local communities. The study aims to analyze the process of Europeanization of local public administration from the perspective of institutional, normative, and functional transformations, as well as to assess its impact on administrative capacity and citizen participation in the decision-making process. The theoretical and methodological framework of the research is grounded in contemporary approaches to the Europeanization of public administration, participatory governance, and decision-making theory, as well as in the analysis of strategies, legal acts, regulations, and decisions governing the activity of local public authorities. The research methods of documentary analysis and conceptual synthesis were used to identify the main trends in the Europeanization process and its practical implications in this field. Data collected through interviews and focus groups were employed to gain insight into the realities of local communities in the context of local public administration reform. The practical relevance of the study lies in the formulation of recommendations for decision-makers and local public officials aimed at optimizing administrative processes, aligning governance practices with European standards, and strengthening institutional capacity, thereby contributing to increased citizen engagement in decision-making and the sustainable development of local communities.*

Keywords: Europeanization, local public administration, modernization, citizens, European standards, good governance, participatory practices.

Introducere

Deschiderea negocierilor privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană, 25 iunie 2024, evidențiază o etapă crucială în dezvoltarea pentru parcursul european al țării noastre. Semnificația profundă constă în recunoașterea eforturilor susținute de reformare instituțională, consolidare democratică și aliniere la valorile și standardele europene. Deschiderea negocierilor simbolizează angajamentul ferm al Republicii Moldova de a-și ancora viitorul în spațiul european, oferind noi perspective de dezvoltare economică, stabilitate politică și coeziune socială [20]. Un rol semnificativ în succesul procesului de europenizare îl au autoritățile publice locale [12]. Solidarizarea și implicarea activă a cetățenilor în consolidarea guvernării participative contribuie esențial la eficientizarea actului decizional și la apropierea administrației publice locale de nevoile comunității. Interesul vădit necesar pentru promovarea valorilor europene, a standardelor europene sunt necesare și pentru a îndeplini cerința socială, întrucât cetățenii Republicii Moldova au votat, la referendumul din 20 octombrie 2024, pentru aderarea țării la Uniunea Europeană. Acest obiectiv a devenit „obiectiv strategic" național, fiind stipulat în preambulul Constituției, unde se evidențiază și faptul că identitatea poporului Republicii Moldova este una „europeană" [2].

Scopul acestei investigații este determinarea dimensiunilor conceptuale ale procesului de europenizare a administrației publice locale și identificarea principalelor mecanisme de adaptare instituțională, cu accent pe relevanța practică asupra funcționării autorităților publice locale prin implicarea cetățenilor la luarea deciziilor.

Obiectivele cercetării:

- Analizarea conceptelor teoretice privind europenizarea administrației publice locale în contextul intensificării procesului de integrare europeană.
- Examinarea cadrului legislativ și instituțional care reglementează activitatea autorităților locale în Republica Moldova, cu accent pe dimensiunea guvernanței participative.
- Identificarea mecanismelor prin care administrația publică locală poate contribui la promovarea valorilor și simbolurilor identitare în contextul integrării europene.

- Evaluarea impactului parteneriatelor transfrontaliere și a proiectelor europene implementate la nivel local asupra coeziunii identitare și a modernizării instituționale.
- Formularea unor concluzii și recomandări privind consolidarea capacității administrației publice locale de a sprijini integrarea europeană prin politici culturale și civice sustenabile.

Metodologia aplicată în cercetarea fenomenelor și proceselor de europenizare care infuențează plenar organizarea și funcționarea administrației publice locale din țară include: analiza critică a **abordările contemporane ale europenizării domeniului științei administrative, guvernanței participative și teoria deciziei, strategii, acte, hotărâri care reglementează activitatea autorităților publice locale din țara noastră**. Suportul teoretico-metodologic al cercetării se fundamentează pe **analiza documentară și sinteza conceptuală care au servit la evidențierea principalelor tendințe ale europenizării. Datele empirice interpretate reprezintă** parte componentă a proiectului instituțional 01.05.01: "Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice", dezvoltat în cadrul Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice. Relevanța datelor colectate complementează cunoașterea realităților comunităților locale din Republica Moldova în contextul reformei APL.

Rezultate și discuții. Europenizarea administrației publice locale reprezintă procesul prin care structurile, practicile și valorile administrației locale sunt adaptate și armonizate la standardele și principiile promovate de Uniunea Europeană: preluarea și aplicarea acquis-ului comunitar, norme, reguli și politici europene la nivel local; modernizarea instituțională, prin reforme administrative orientate spre eficiență, transparență și responsabilitate, accountability; consolidarea autonomiei locale, conform principiilor Cartei Europene a Autonomiei Locale; îmbunătățirea serviciilor publice oferite cetățenilor, în baza standardelor europene de calitate; promovarea bunei guvernări, inclusiv participarea cetățenilor la luarea deciziilor; dezvoltarea capacității administrative, pentru implementarea proiectelor finanțate de UE. În contextul Republicii Moldova, europenizarea APL este strâns legată de procesul de integrare europeană și de implementarea reformelor asumate prin Acordul de Asociere cu UE.

Conceptul de europenizare și cel de integrare europeană sunt interpretate diferit în literatura de specialitate. Existența multiplelor abordări cu privire la europenizare a dus la apariția numeroaselor definiții care pun în evidență perspectiva din care conceptul este analizat. În cercetarea noastră ne-am propus să examinăm europenizarea administrației publice locale din perspectiva modernizării autorității locale și a consolidării guvernanței democratice, prin implicarea cetățenilor în procesul decizional. Pentru a evidenția cele mai relevante trăsături ale fenomenului dat, specialiștii în domeniul științelor administrative, abordează aspecte ce țin de adaptarea structurilor instituționale la standardele europene, armonizarea cadrului legislativ și administrativ cu acquis-ul comunitar, promovarea principiilor bunei guvernări, transparenței și responsabilității în actul decizional [18, p.7-30].

În sens clasic, europenizarea înseamnă schimbarea produsă în contextul intern al fiecărei ţări prin impunerea de modele, norme şi politici comunitare care implică modificări de substanţă în politicile naţionale şi în cadrul instituţional de adoptare şi aplicare a acestora. În definirea acestui concept, Claudio Radaelli concepe europenizarea ca proces de „construcţie, difuziune şi institutionalizare" a regulilor Uniunii Europene, care modelează „discursul intern, identităţile, structurile politice şi politicile publice" [17].

Cristina Ejov, Alexandr Ejov prezintă o analiză cuprinzătoare a conceptului de europenizare, oferă o sistematizare a principalelor definiții și descriu cadrul teoretic al fenomenului prin valorificarea critică a surselor științifice occidentale și rusești [5, p. 33-39]. Autorii susțin ideea unui concept complex și plurivalent, fără a avea o definiție unică, care descrie procesul de transformare politică, instituțională, economică și socio-culturală a statelor sub influența integrării europene. Aceasta presupune preluarea și internalizarea normelor, valorilor și practicilor Uniunii Europene în sistemele naționale, fiind adesea înțeleasă ca un proces „top-down" de transfer al regulilor europene. Europenizarea reflectă impactul UE asupra schimbărilor interne ale statelor și asupra modului în care acestea își reconfigurează politicile, instituțiile și identitățile [5].

Aurel Sîmboteanu consemnează că europenizarea administrației publice este tratată prin prisma reformei și modernizării interne, realizată în baza valorilor și standardelor europene. Autorul explică procesul de euro-

penizare a administrației publice locale din Republica Moldova și descriere parcursul evolutiv prin mai multe etape distincte. Dinamica transformărilor instituționale, a cadrului normativ și a practicilor administrative în contextul apropierii de modelul european reprezintă principalele **direcții de transformare ale administrației publice locale.** Caracterul sistemic al reformelor și orientarea acestora spre convergența cu modelul european de guvernanță participativă sunt modele de bune practici pentru localitățile din țară [19, p. 374 - 377].

Inna Kurylo și Svetlana Slusarenco, relevând tendințele de europenizare a administrației publice locale, menționează necesitatea modernizării și dezvoltării serviciilor publice orientate spre satisfacerea necesităților și așteptărilor cetățenilor Republicii Moldova. În acest context, Strategia de Reformă a Administrației Publice din Republica Moldova 2023–2030 constituie un cadru strategic fundamental care vizează continuarea procesului de transformare a administrației publice în concordanță cu principiile și standardele europene. Documentul strategic pune accent pe consolidarea capacității administrative, digitalizarea serviciilor publice, creșterea calității și accesibilității acestora, precum și pe dezvoltarea unei administrații publice eficiente, transparente și orientate către cetățean. Totodată, strategia promovează responsabilitatea instituțională, profesionalizarea funcției publice și întărirea mecanismelor de guvernanță participativă, în vederea alinierii administrației publice la exigențele Uniunii Europeane [8]. Europenizarea administrației publice locale se conturează ca un proces complex și continuu, susținut atât de abordările teoretice, cât și de instrumentele naționale, având ca finalitate creșterea calității serviciilor publice și consolidarea încrederii cetățenilor în instituțiile statului [9, p.25-27].

Studiul calitativ, realizat în martie 2026, la subiectul „Responsabilizarea administrației publice locale în implicarea cetățenilor la luarea deciziilor", relevă că europenizarea administrației publice locale este percepută de cetățeni ambivalent: pe de o parte, ca proces necesar de modernizare și aliniere la standardele europene, capabilă să îmbunătățească serviciile publice și dezvoltarea locală; pe de altă parte, ca un proces vulnerabil la implementare defectuoasă, generând scepticism privind eficiența reală a reformelor. Rezultatele empirice demonstrează tendința de susținere pentru europenizare, însă condiționată de rezultate concrete, transparență și impact vizibil asupra vieții comunităților.

Realitatea socială a țării noastre remarcă faptul că europenizarea administrației publice locale este percepută, în ansamblu, ca o dimensiunea tehnico-instituțională. În unele discuții de grup și interviuri individuale realizate cu consilieri locali apare și componenta identitară: „model românesc vs sovietic" , termenii „raion" vs „județ" ș.a. Europenizarea mai este asociată uneori și cu „occidentalizare" sau „politizare". Reieșind din aceste percepții, remarcăm că europenizarea administrației publice este o necesitate pentru modernizare și eficiență, o cale de aliniere la standarde europene și servicii publice mai bune, o oportunitate de acces la fonduri europene și dezvoltare locală.

Această percepție este enunțată și în discursul oficialilor. Reforma APL este asociată cu „servicii de calitate și dezvoltare locală" și cu „întărirea capacității autorităților de a atrage finanțări europene" [**8**].

Alinierea cadrului normativ național la standardele europene privind administrația publică locală este prevăzută în documentele strategice naționale, precum și în acordurile și angajamentele asumate de Republica Moldova în procesul de integrare europeană, vizând consolidarea autonomiei locale, eficientizarea serviciilor publice și creșterea transparenței decizionale. Dezideratul prestării serviciilor de calitate constituie un obiectiv central al procesului de modernizare a administrației publice locale. În contextul europenizării, acesta presupune orientarea instituțiilor publice către nevoile și așteptările cetățenilor, prin asigurarea eficienței, transparenței și responsabilității în actul administrativ [1].

Prestarea serviciilor publice de calitate înseamnă capacitatea autorităților publice locale de a implementa standarde europene și de a consolida încrederea cetățenilor în instituțiile statului. Menționăm că, Acordul de Asociere al Republicii Moldova cu Uniunea Europeană include, printre priorități, reforma administrației publice locale, orientată spre modernizarea și consolidarea funcțiilor executive, în vederea furnizării serviciilor publice calitative pentru cetățeni. Or, procesul de aderare la Uniunea Europeană reprezintă o responsabilitate majoră pentru autoritățile naționale [16]. În acest context, pentru a asigura alinierea cadrului normativ național la standardele europene în domeniul administrației publice centrale și locale, a fost elaborată și aprobată Strategia de reformă a administrației publice din Republica Moldova, pentru anii 2023–2030 [9]. Acest document de politici publice are un caracter integrator și coerent, stabilind viziunea,

obiectivele, direcțiile de acțiune și resursele necesare pentru transformarea și eficientizarea administrației publice la toate nivelurile.

Conceptul Reformei Administrației publice locale, aprobat de Guvernul Republici Moldova, la data de 8 aprilie 2026, vizează consolidarea capacității instituționale a autorităților publice, îmbunătățirea eficienței și calității serviciilor publice, precum și asigurarea unei guvernări locale transparente și responsabile. Un obiectiv esențial îl constituie apropierea procesului decizional de cetățean, prin sporirea gradului de participare civică și implicare a comunității în formularea și implementarea politicilor publice locale. Reforma urmărește modernizarea mecanismelor administrative prin digitalizare, optimizare a utilizării resurselor publice și creștere a performanței instituționale. În ansamblu, aceste obiective sunt orientate spre alinierea administrației publice locale la standardele europene și consolidarea unui sistem administrativ eficient, adaptat nevoilor societății [8]. Asociația ADEPT, în parteneriat cu CPR, a elaborat „*Ghidul participării publice pentru administrația publică locală",* document care operaționalizează procesul de europenizare a administrației publice locale prin instituționalizarea mecanismelor de participare publică, promovarea transparenței decizionale și consolidarea relației dintre autoritățile publice și cetățeni [7]. Proiectul „Promovarea reformei administrației publice în regiuni" (2025) urmărește scopul de a sprijini modernizarea și eficientizarea administrației publice locale prin consolidarea capacităților instituționale, promovarea transparenței decizionale și stimularea participării cetățenilor la procesul de guvernare locală, în concordanță cu principiile și standardele europene [7].

Serghei Palihovici, directorul Școlii de Administrație Publică (USM), a explicat contextul și premisele în care Republica Moldova ar urma să inițieze reforma administrației publice locale și pe dimensiunea organizării administrativ-teritoriale. Prezentarea a avut loc în cadrul conferinței internaționale: „Reforma administrației publice locale și colaborarea transfrontalieră în contextul integrării europene: experiențe, viziuni și perspective pentru cooperarea transfrontalieră România – Moldova – Ucraina", organizată de Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM) [14]. Autorul susține că, sustenabilitatea reformei administrativ-teritoriale și rolul acesteia în consolidarea parcursului european al Republicii Moldova sunt condiționate de respectarea unor cerințe esențiale care ar asigura bunăstă-

rea populației. În primul rând, reforma trebuie să fie susținută de populație, ceea ce implică participarea activă a cetățenilor în acest proces. În al doilea rând, este necesară o bună coordonare între autoritățile centrale Guvern, Parlament cu autoritățile publice locale, mediul academic și societatea civilă – astfel încât să acționeze în mod unitar. Opiniile publice critice din societate sunt capabile să asigure continuitatea și ireversibilitatea reformei. Nu în ultimul rând, reforma trebuie să fie aliniată obiectivului strategic de integrare europeană, având ca orizont anul 2030.

Dinu Mardare remarcă importanța organizării şi funcţionării eficiente a autorităţilor administraţiei publice locale pentru înaintarea societăţii spre idealurile democraţiei, care poate fi îndeplinită prin implicare constantă din partea cetățenilor în viața publică, participare activă în procesele decizionale și prin exercitarea rolului civic și responsabil în comunitate [11, p. 121].

În Chișinău, procesul de europenizare a administrației publice locale (APL) se manifestă prin modernizarea, digitalizarea serviciilor publice, creșterea transparenței decizionale și alinierea practicilor administrative la standardele și bunele practici ale Uniunii Europene. Dezvoltarea capacităților administrative, consolidarea participării cetățenilor în procesul decizional, numeroasele programe sociale, implementarea proiectelor cu finanțare externă orientate spre îmbunătățirea infrastructurii și calității vieții urbane demonstrează grija față de locuitorii capitalei și dezvoltarea continuă a localității. Conform datelor statistice preluate de pe site oficial al Primăriei, accesate la 24 martie 2026, Primăria Chișinău gestionează 30 de proiecte europene în valoare de peste 200 de milioane de euro. În paralel, Primăria continuă să aplice pentru noi proiecte europene. În prezent, patru proiecte sunt în proces de evaluare, iar alte nouă se află în etapa de aplicare. Acesta este cel mai mare număr de proiecte europene gestionate simultan de municipiul Chișinău. „Exprimăm sincere mulțumiri Uniunii Europene pentru încrederea acordată și pentru sprijinul financiar constant oferit municipiului Chișinău în procesul de modernizare și dezvoltare durabilă” [15]

Cooperarea cu partenerii europeni, parteneriatele de înfrățire cu autoritățile publice locale din România, Alba Iulia, Cluj-Napoca, Suceava, București și altele asigură dezvoltarea și implementarea proiectlor comune, orientate spre consolidarea cooperării regionale și obținerea de beneficii directe pentru cetățeni. Nivelul de trai se ridică, infrastructura orașului se

dezvoltă, oamenii aleg să muncească și să trăiască acasă, în propria comunitate, contribuind activ la dezvoltarea durabilă a acesteia. Valorificarea relațiilor de cooperare interinstituțională contribuie semnificativ la modernizarea comunităților locale, la creșterea capacității administrative și a calității serviciilor publice, precum și la consolidarea participării cetățenilor în procesul decizional local.

Concluzii

Europenizarea administrației publice locale reprezintă un proces complex, multidimensional și continuu a transformărilor instituționale, modernizarii administrației publice locale și a consolidării parcursului european. În țara noastră, acest proces se manifestă prin adaptarea cadrului normativ și instituțional la standardele Uniunii Europene, schimbări profunde la nivel de practici administrative și reforme structurale ale administrației publice.

Studiul a evidențiat faptul că europenizarea APL contribuie semnificativ la creșterea eficienței administrative, la îmbunătățirea calității serviciilor publice și la consolidarea principiilor bunei guvernări, inclusiv transparența, responsabilitatea și participarea cetățenească. În același timp, procesul este susținut de acte strategice naționale, parteneriate internaționale și proiecte finanțate de Uniunea Europeană, care sporește modernizarea administrației publice locale.

Recomandări

- intensificarea eforturilor de armonizare a cadrului normativ național cu standardele Uniunii Europene pentru asigurarea coerenței și eficienței reformelor administrative;
- organizarea instruirilor prin programe de formare profesională pentru funcționarii publici;
- sporirea responsabilizării autorităților locale de a implica cetățenii la luarea deciziilor;
- preluarea bunelor practici și implementarea proiectelor comune de dezvoltare locală din statele membre ale Uniunii Europene;
- implicarea tuturor cetățenilor în procesul de reformă a administrației publice locale, pentru a asigura o guvernare locală participativă și democratică;

- monitorizarea continuă a opiniei publice privind percepția reformelor implementate.

Referințe bibliografice:

1. BUCATARU, Igor. Transparenţa procesului decizional din cadrul unităţilor administrativ teritoriale de nivelul II. pp. 30-40. [accesat: 24.04.2026]. Disponibil: https://msuir.usm.md/server/api/core/bitstreams/e15987d3-0886-4b91-8e92-6e2f0484c8dc/content
2. Constituția Republicii Moldova. [accesat: 20.04.2026]. Disponibil: https://presedinte.md/app/webroot/Constitutia_RM/Constitutia_2024_ro.pdf
3. DĂNILĂ, Iulian Cătălin. Identitate națională prin cultură. În revista: Însemnări ieșene. Studiu de caz. [accesat: 14.03.2026]. Disponibil: https://revista.amtap.md/wp-content/files_mf/170869825918.DanilaIu.Identitate__nationala_prin_cultura.pdf
4. Dicționar de politici sociale, coord. Pop Luana Miruna. București: Ed. Expert, 2002. 877 p. ISBN 973-8177-44-8
5. EJOV, Cristina; EJOV, Alexandr. Conceptul de europenizare și cadrul său teoretic. În: Revista Filosofie 2025. Nr. 4. pp. 32-40. [accesat: 11.04.2026]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/3240%20Conceptul%20de%20europenizare%20si%20cadrul%20sau%20teoretic.pdf
6. Europenizarea Republicii Moldova: Mai mult decât un proces: studiu: Chișinău, 2020 [accesat: 23.04.2026]. Disponibil: https://ipre.md/wp-content/uploads/2020/05/StudiuEuropenizarea-Republicii-Moldova-dincolo-de-proces08.05.2020finalpentru-WEB.pdf
7. Ghidul participării publice pentru administrația publică locală. Chișinău, 2025. [accesat: 24.04.2026]. Disponibil: https://cpr.md/storage/uploads/2025/02/Ghidul-participării-publice-pentru-APL.pdf
8. Hotărâre Nr. 126 din 15-03-2023 cu privire la aprobarea Strategiei de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023-2030. [accesat: 24.04.2026]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140474&lang=ro
9. KURYLO Inna, SLUSARENCO Svetlana. Tendințe de europenizare a administrației publice locale. pp. 24 – 31. [accesat: 20.04.2026]. Disponibil: https://msuir.usm.md/server/api/core/bitstreams/a389b352-4828-45d9-a8e4-3210a4d8c6b1/content
10. Lege Nr. 436 din 28-12-2006 **privind administrația publică locală** Publicat: 09-03-2007 în Monitorul Oficial Nr. 32-35 art. 116 *MODIFICAT LP222 din 10.07.25, MO463-466/04.09.25 art.625; în vigoare 01.11.25*. [accesat:

16.04.2026]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?docid=150726&lang=ro#
11. MARDARE, Dinu. Delimitări conceptuale ale administraţiei publice locale. [accesat: 24.03.2026]. Disponibil : https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/115-1221.pdf
12. MOISEEV, Olesea. Modernization of local public administration – a vector of europeanization and identity continuity. [accesat: 24.03.2026]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-502-508.pdf
13. OLSEN, J. The Many Faces of Europeanisation. In: Journal of Common Market Studies, 2002. Vol. 40, nr. 5, p. 921-952. [accesat: 12.03.2026]. Disponibil: https://europeanization.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/03/the-many-faces-of-europeanization.pdf
14. PALIHOVICI, Sergiu. Pentru a realiza o reformă ireversibilă este nevoie de coeziune. Accesat: 30.01.2026. [accesat: 27.03.2026]. Disponibil: https://www.calm.md/sergiu-palihovici-pentru-realiza-o-reforma-ireversibila-este-nevoie-de-coeziune/
15. Primăria Chișinău [accesat: 24.03.2026]. Disponibil: https://www.chisinau.md/ro
16. Programul național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029. [accesat: 28.03.2026]. Disponibil Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/media/documents/sedinte-de-guvern/2025-12/NU-939-CS-20251.pdf
17. RADAELLI, Claudio M. Europeanisation. [accesat: 29.03.2026]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/366964967
18. SACA, Victor. Impactul intereselor publice asupra procesului decizional: repere teoretico-practice. P. 7-30 [accesat: 24.03.2026]. Disponibil: https://msuir.usm.md/server/api/core/bitstreams/e15987d3-0886-4b91-8e92-6e2f0484c8dc/content
19. SÎMBOTEANU, Aurel. Administrația publică : Teorie, istorie, actualitate : (Monografie). Chişinău: CEP USM, 2023. 413 p. ISBN 978-9975-3542-4-0.
20. VARZARI, Pantelemon. Considereante conceptual-teoretice privind procesul de europenizare. În: Consolidarea rezilienței sociale prin valorificarea capitalului uman în contextul aderării Republicii Moldova și Ucraina la Uniunea Europeană: conferință științifico-prectică internațională. Chișinău: Ed. USM, 2024. pp. 239-244